

Magyar Népi építészet

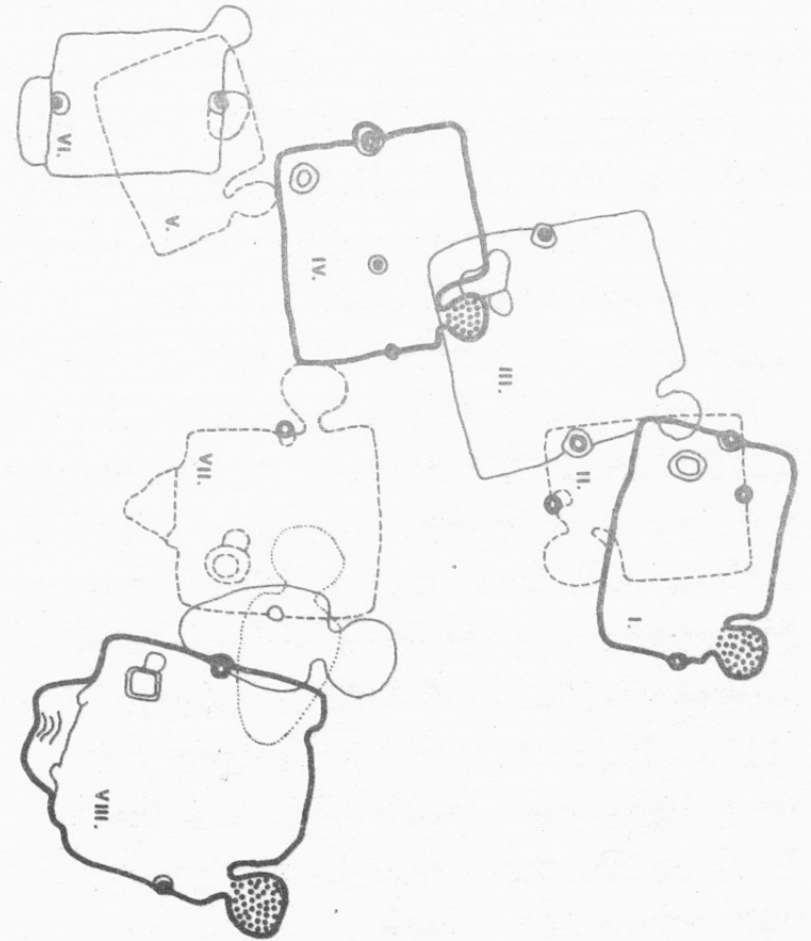
A lakóház fejlődése

- VI-XI. sz. Szállítható és szilárd építmények együttes előfordulása
  - Szaltovói kultúra
    - Veremház, nyílt tüzelő közében, vagy a sarokban
    - Föld feletti tapasztott nád falú, ideiglenes építmények
    - Jurta
- XI-XIII. század
  - Veremházak
    - „Árpád-kori” a korábban leírttal egyező felépítés, „hosszú oldali” bejárat, benne kis kemence, vagy a közepén rakott tűz. Épületek közt szabadon álló sütő és szárítókemencék.
    - Valószínűleg több épületes gazdasági udvarban elhelyezett egyfunkciós házak
  - Földfelszíni épületek
    - A veremházaknak megfelelő funkcióban, kevés számban, főképp mocsaras területen.
  - Egységesülő lakóépület kialakítás

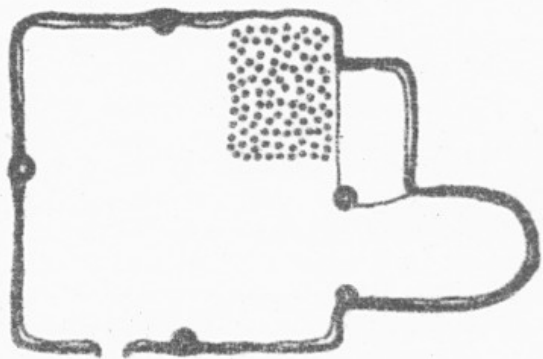
- Magyarország

A tiszalök-rázompusztai ásatás összefüggően feltárt területe az I–VIII. sz. házakkal

- Észak-Magyarország

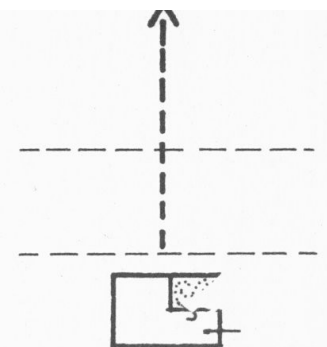
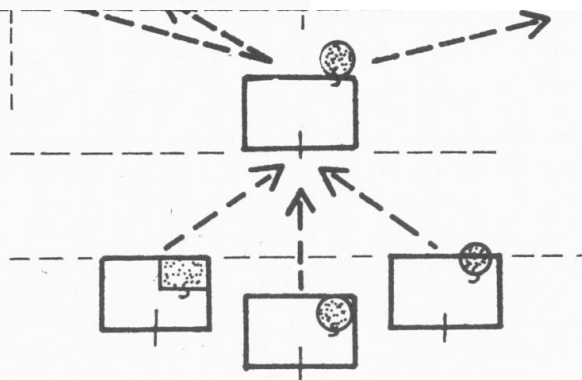

Lakóház Kéméndről, a bejárat mellett elhelyezkedő szögletes kemencével

XIII.

XII.

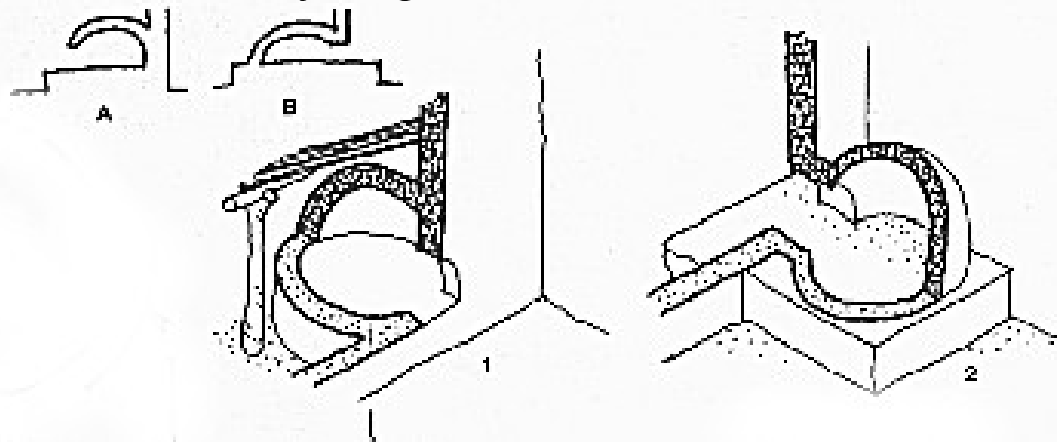
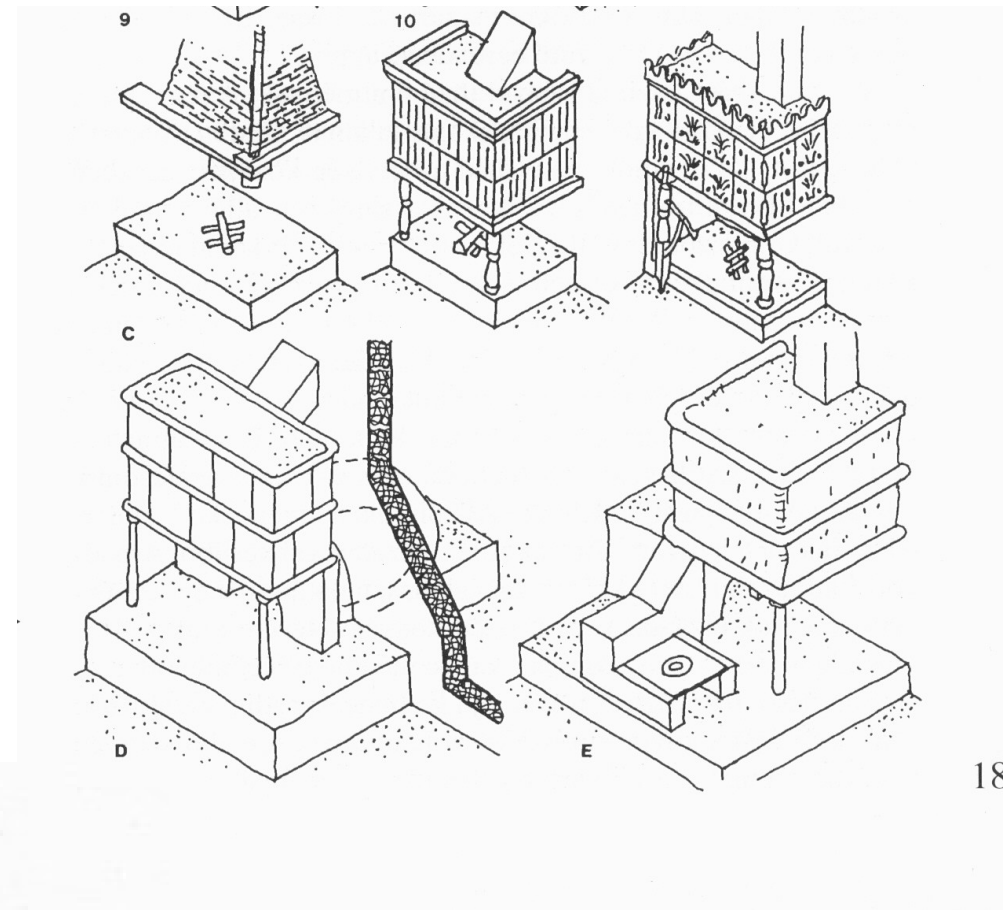
XI.
század

- XIII-XIV. sz. fordulójától
  - Föld feletti építkezés uralkodóvá válik
  - Elindul az épületek többsejtűsödése
    - Funkciók különválasztása (lakó, feldolgozó, tároló terek)
    - Domináns a hozzáépítés
    - Tájegységenként eltérő fejlődési vonal
- Jellemzői
  - A többsejtűvé válás tájegységenkénti változatai:
  - A forrásokban megjelenő szavak:
  - A többsejtűsödés az épület méretében is jelentkezik:

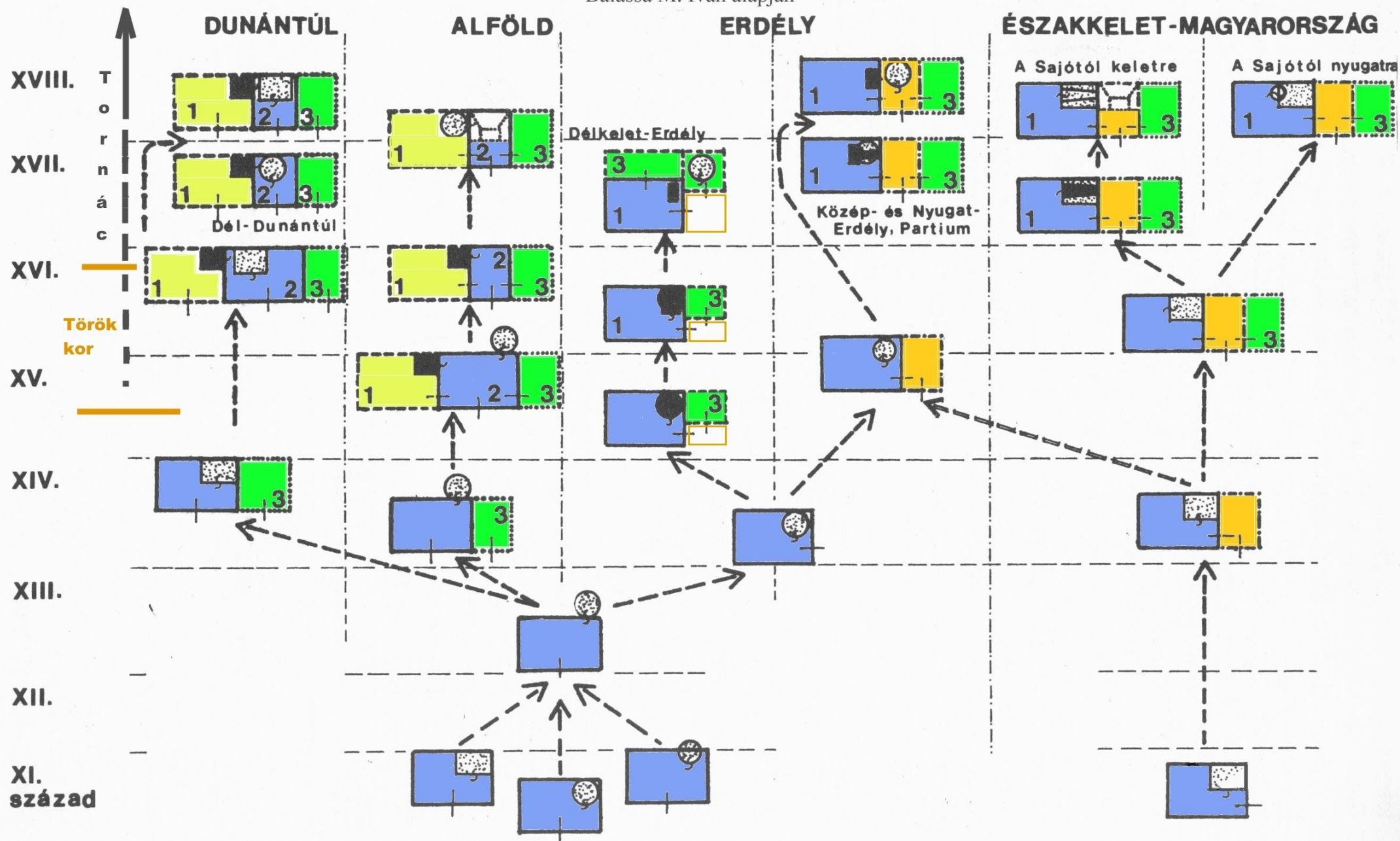
Fűtő- sütőberendezések

- Tüzelési mód szerint
  - Nyílt tüzelők
    - szabad tűz, füstfogóval
  - Zárt tüzelők
    - Belül fűtős
      - A kemence és szája azonos helyiségben
    - Kívül fűtős
      - A kemence szája másik helyiségben

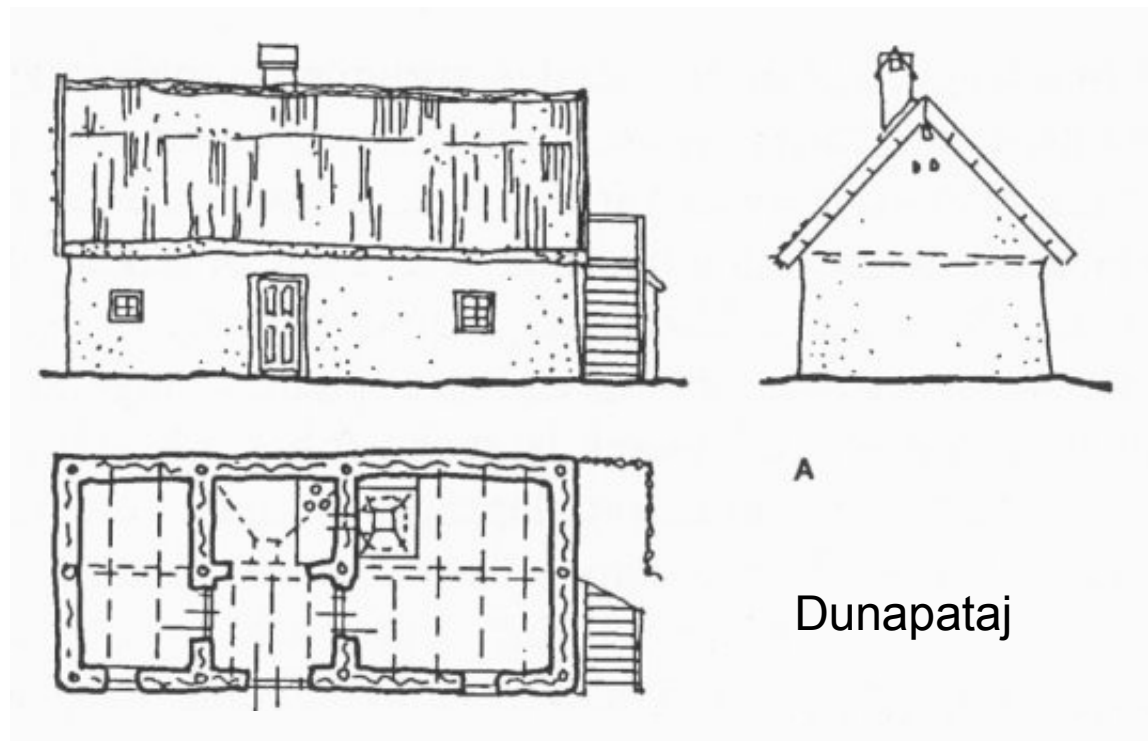
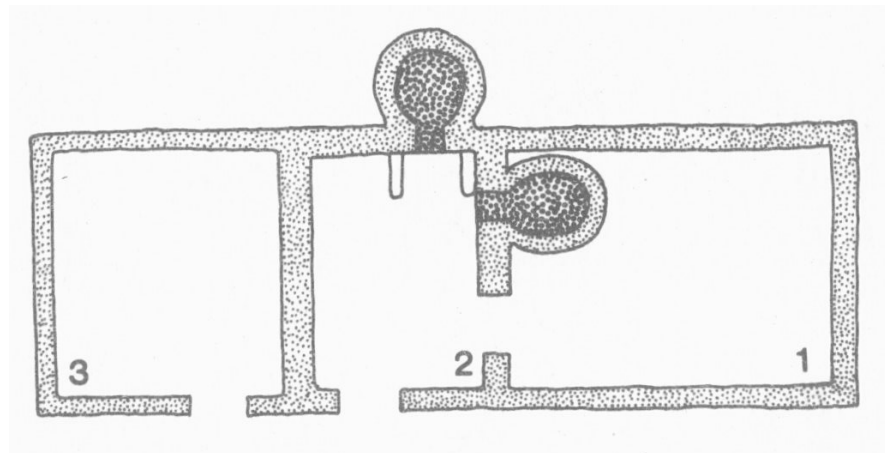

A MAGYAR PARASZTHÁZ FEJLŐDÉSÉNEK VÁZLATA

Balassa M. Iván alapján

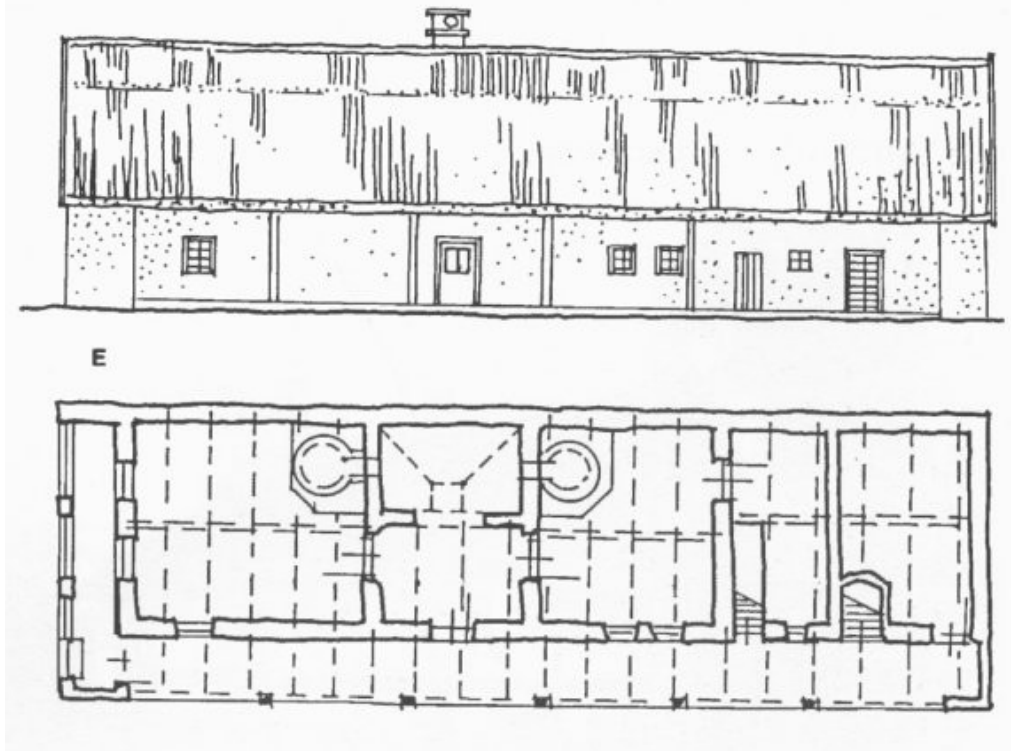
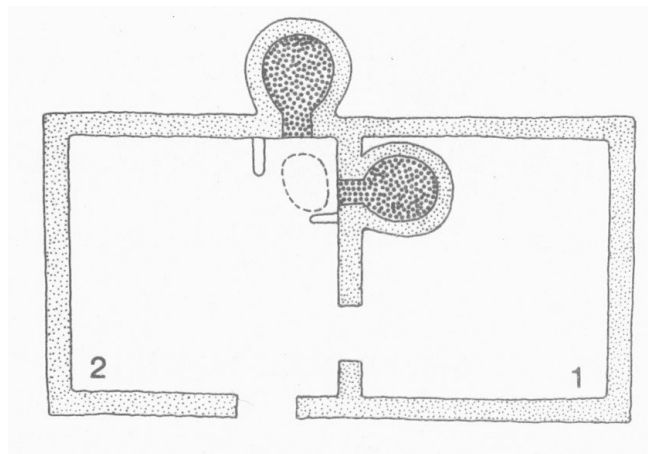

Alföld

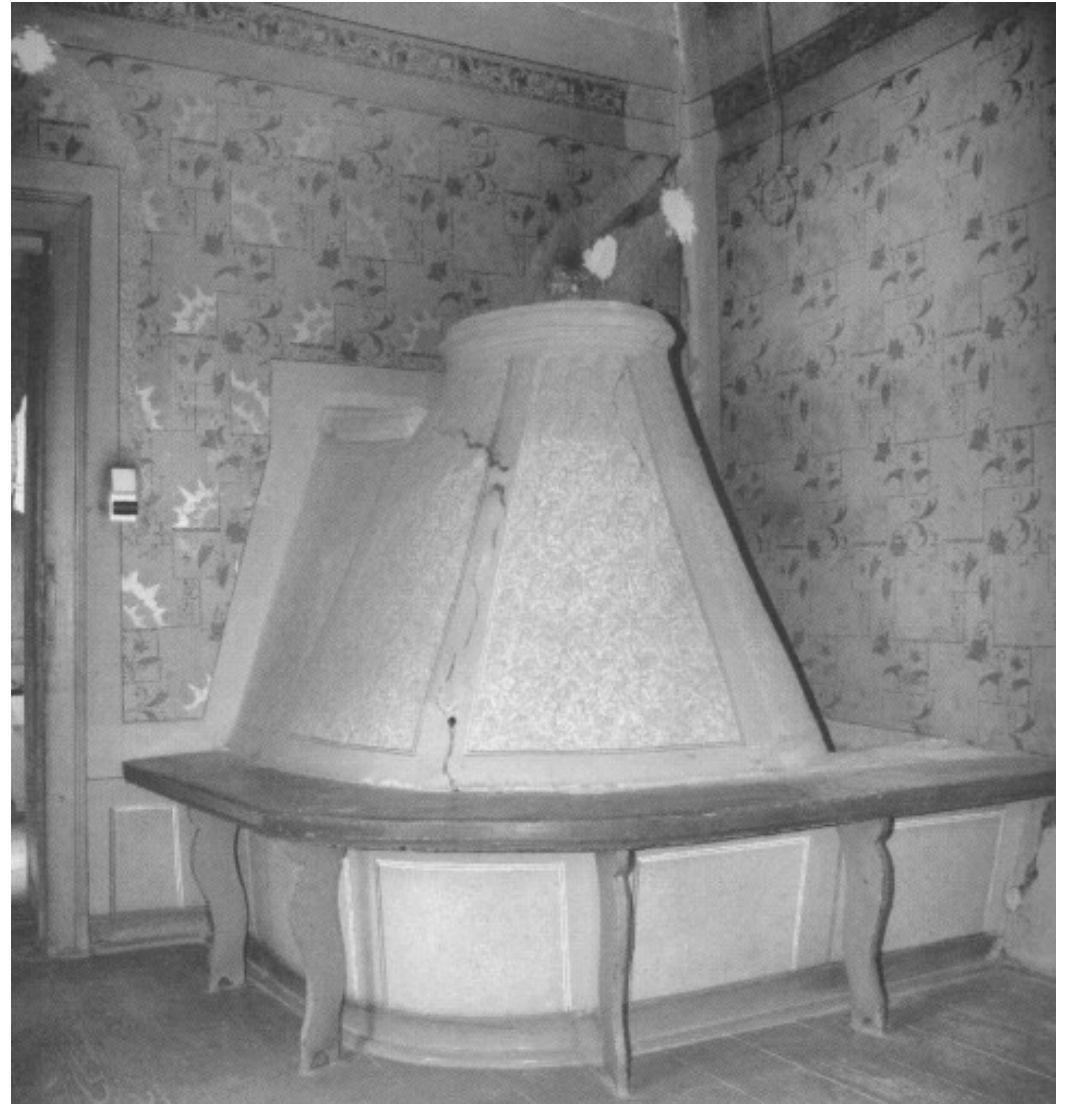
Dunapataj

Kecskemét

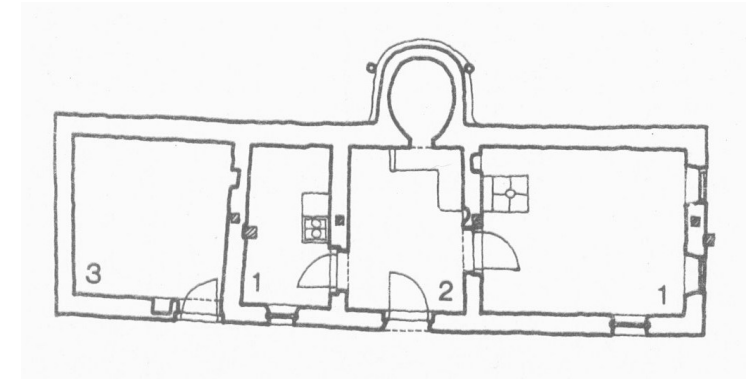
Békéscsaba

- Búboskemence
  - Kályhás-kemencéből a XVIII. sz-ban alakul ki.
    - Kis fűtőértékű tüzelő
    - Tágas, magas tűzterű, vékony falú kemence
    - Kemencében főzés!
    - Alföld és a határos vidékek (Mezőföld, É-Magyarország, Kelet-Kisalföld)
  - Korszerűsítés
    - A XIX. sz. második felében takaréktűzhely társul a szobai kemencéhez (füstösszoba!)
    - A legtovább túlélő típus
      - Kürtös füstelvezetéssel jól kombinálható
      - Kenyársütésre továbbra is használják
      - Olcsó fűtőanyag

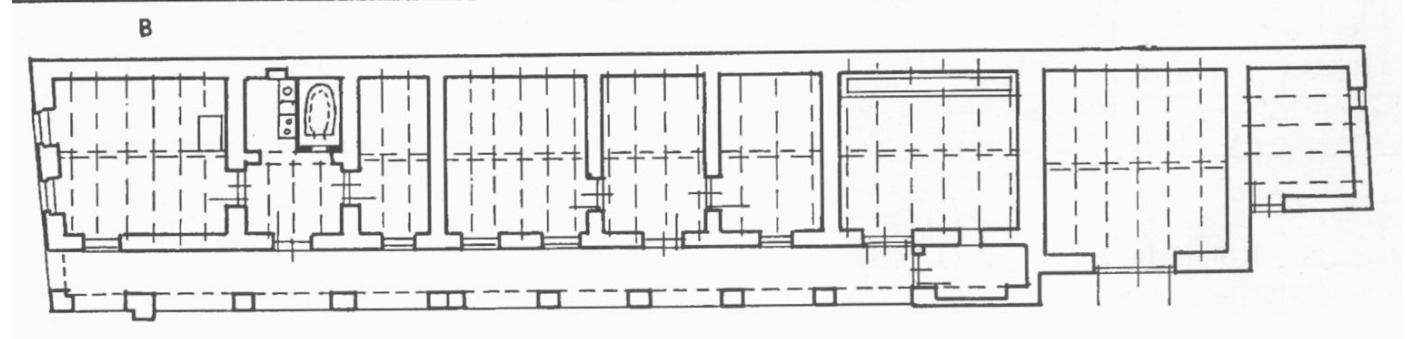
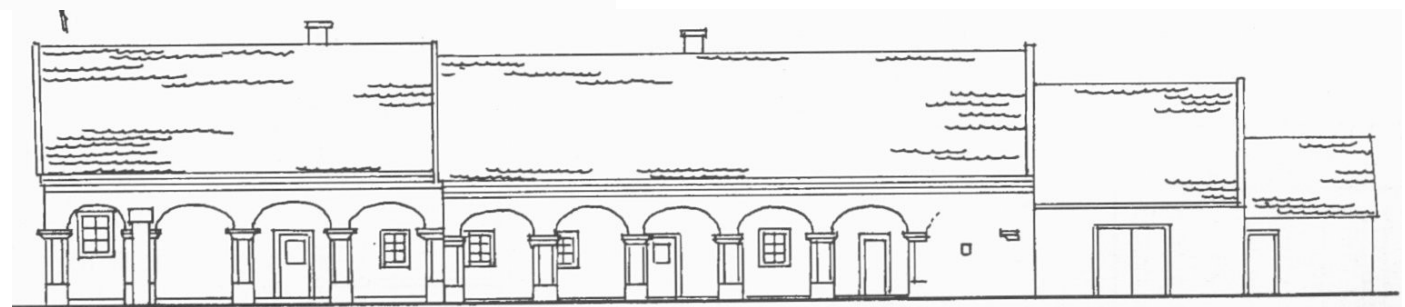
Kisalföld

Táp

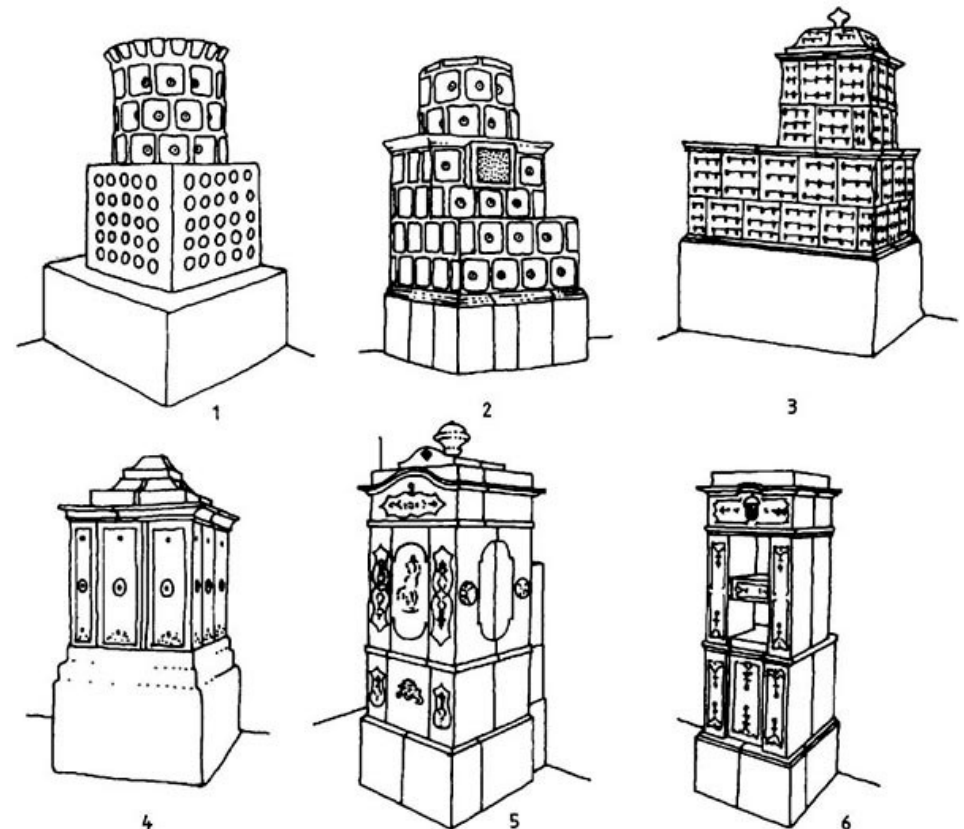
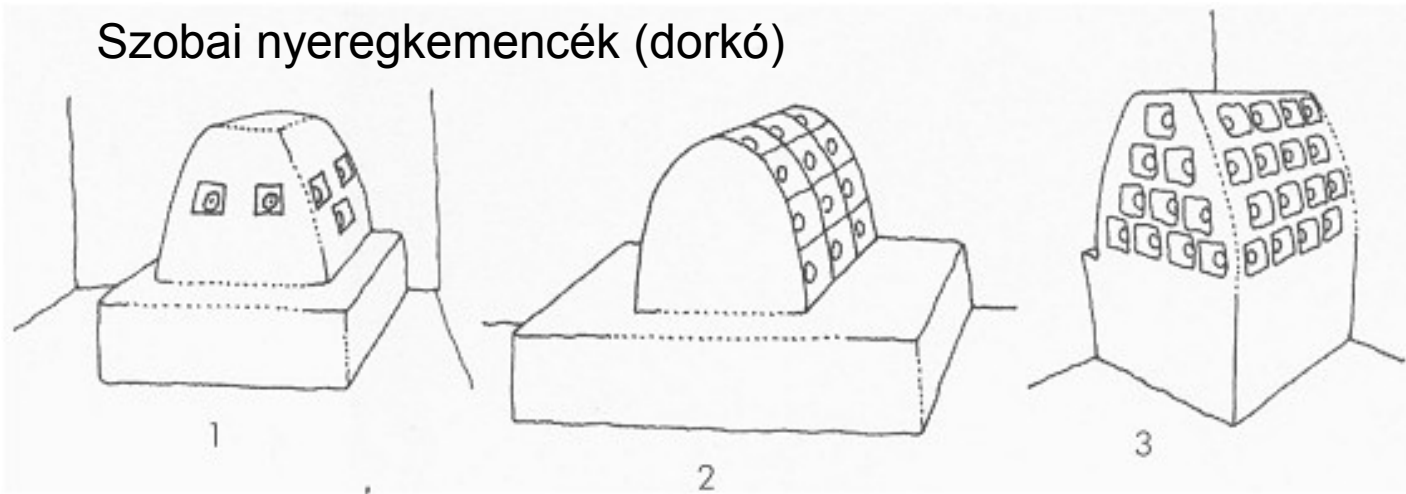
Fertőszéplak

Vágsellye

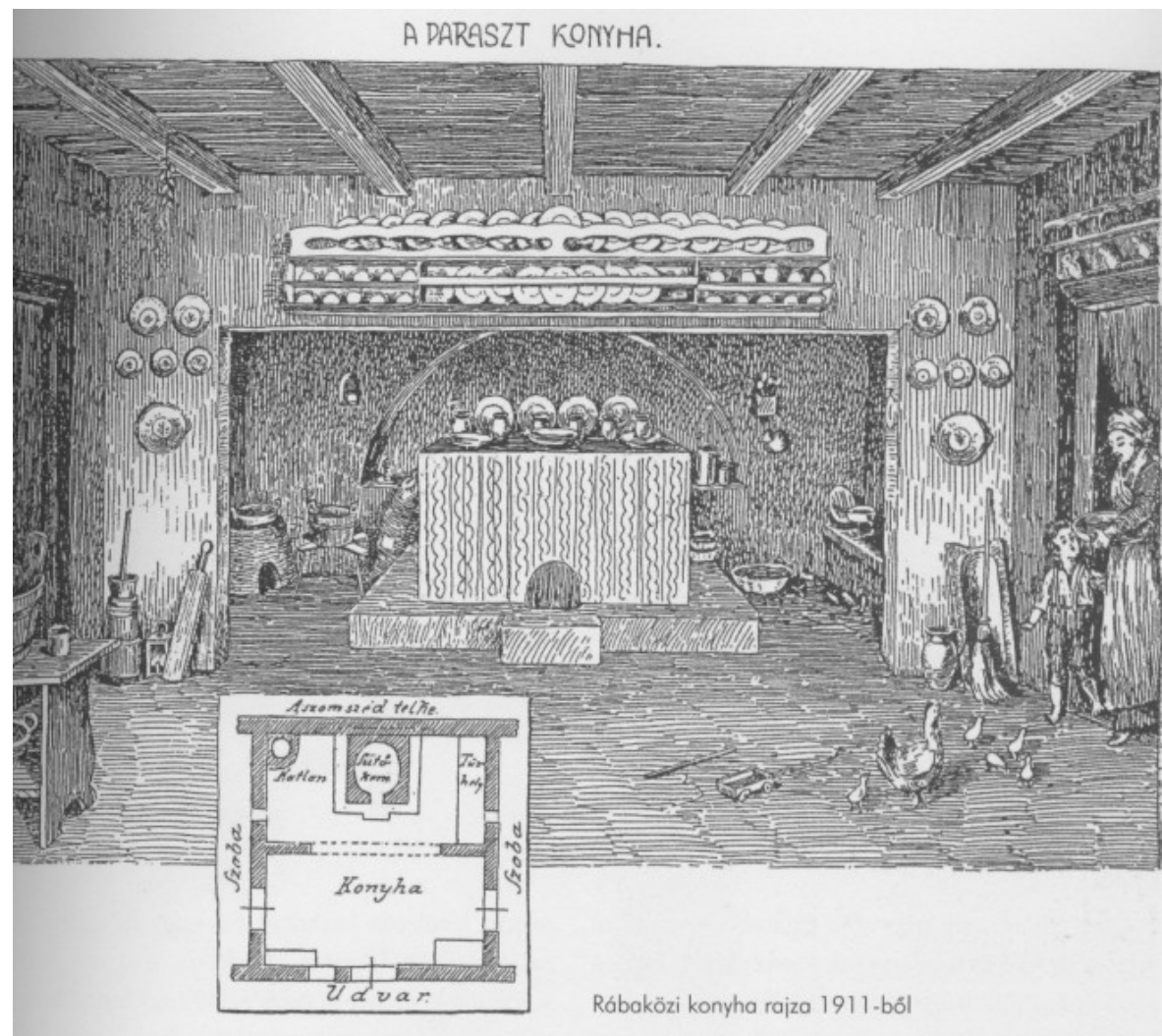
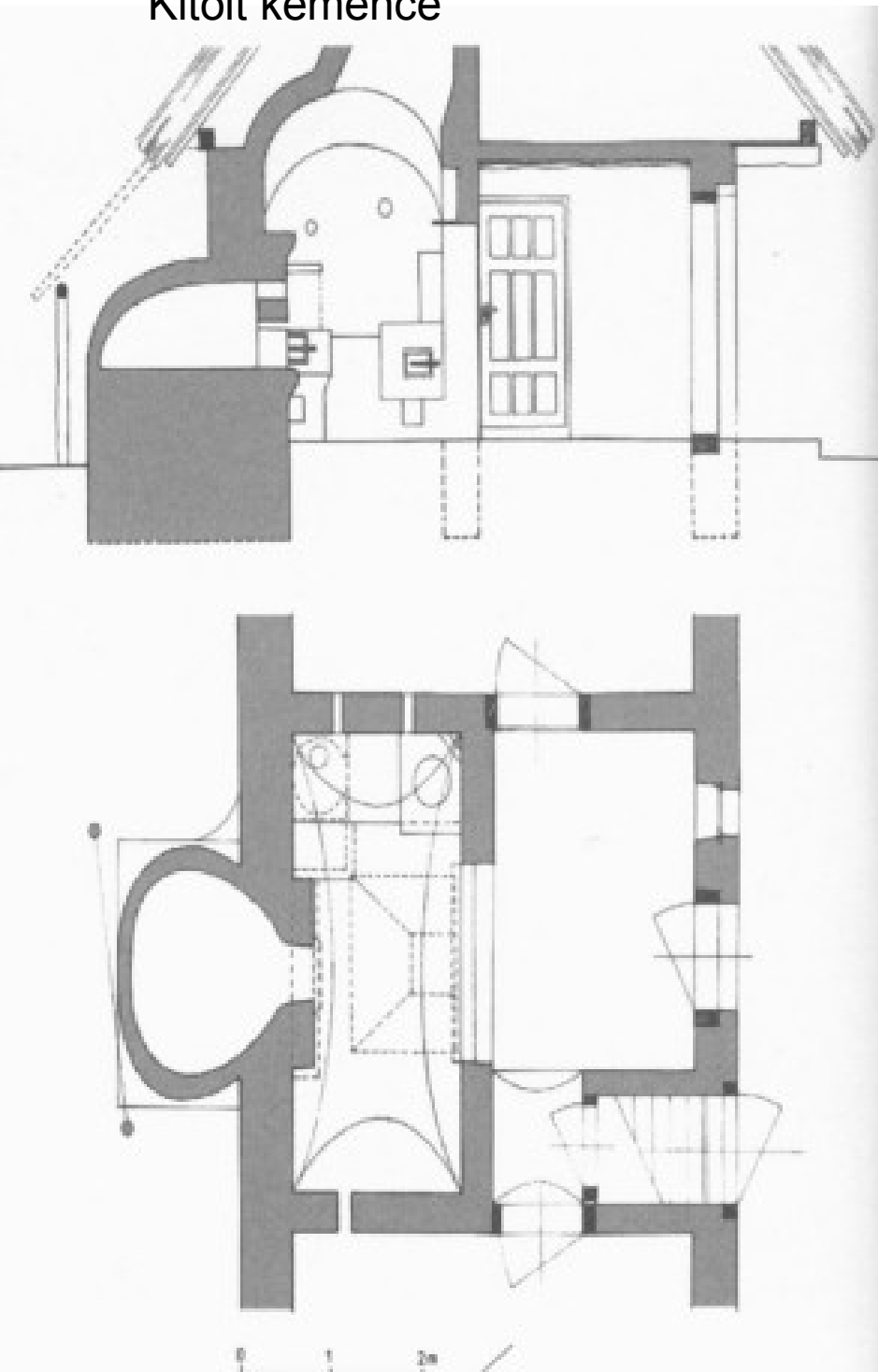

Szobai nyeregkemencék (dorkó)

- Szabadkéményes terület
- Két részes konyha
  - Pitar+kéményalja
  - Alföldi háztípus
- Fejér, Komárom, Nyitra megyékben
  - szobai nyeregkemencék (dorkó)
  - Konyhában csak katlan és tüzelőpadka
  - A Kisalföld többi részén a szobákban cserépkályha
- Konyha leválasztása
  - Nagy nyílású → közép kemencés
  - Kis nyílású → falon kitolt kemencés (XX. sz. közepéig)
- Kialakítás
  - Körte alakú tűztér – tégl
  - Négyzetes külső

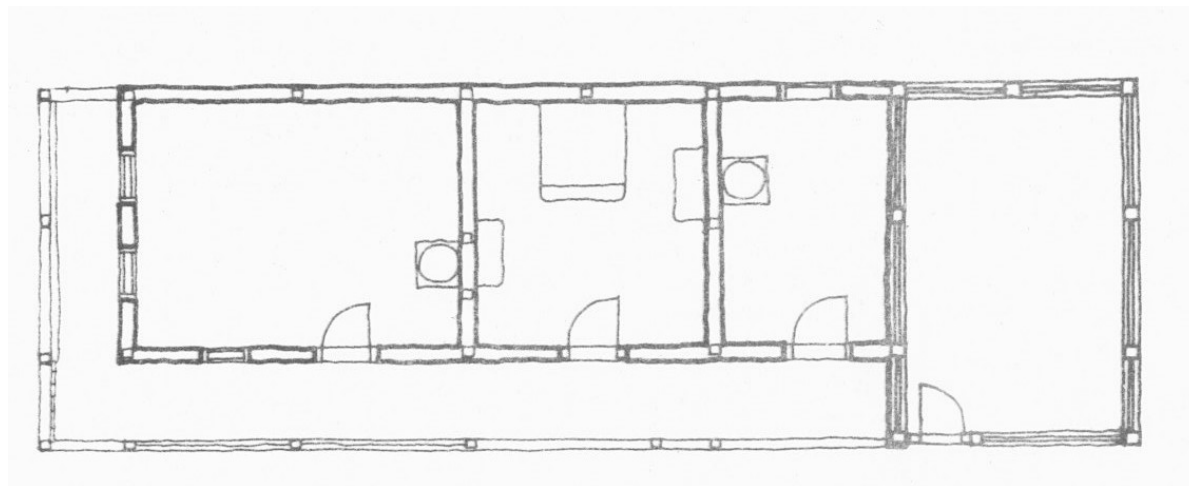

Kitolt kemence

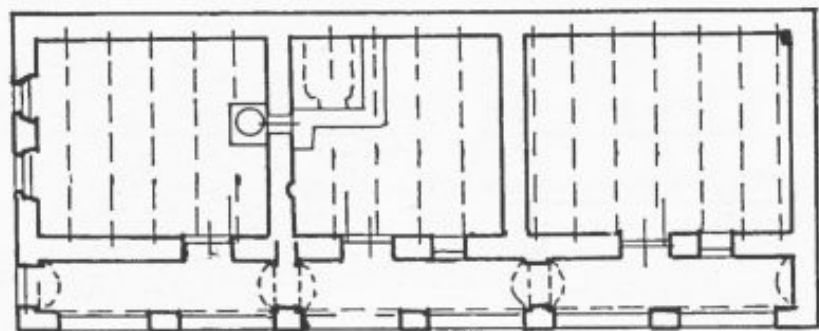

Rábaközi konyha rajza 1911-ből

Közép-Dunántúl

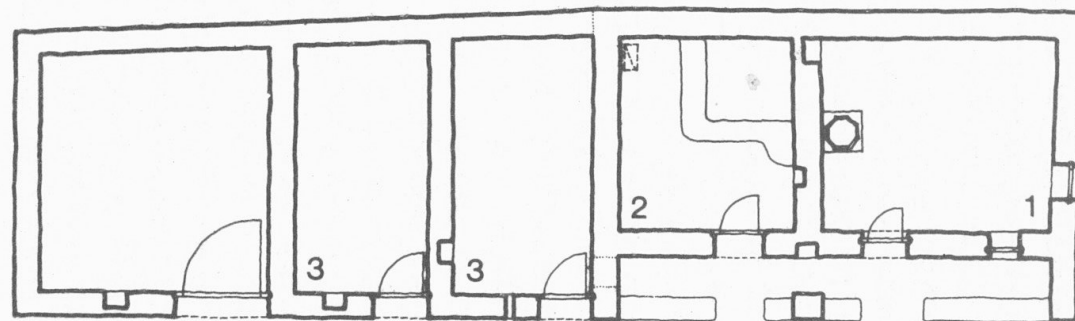

Muraszemenye

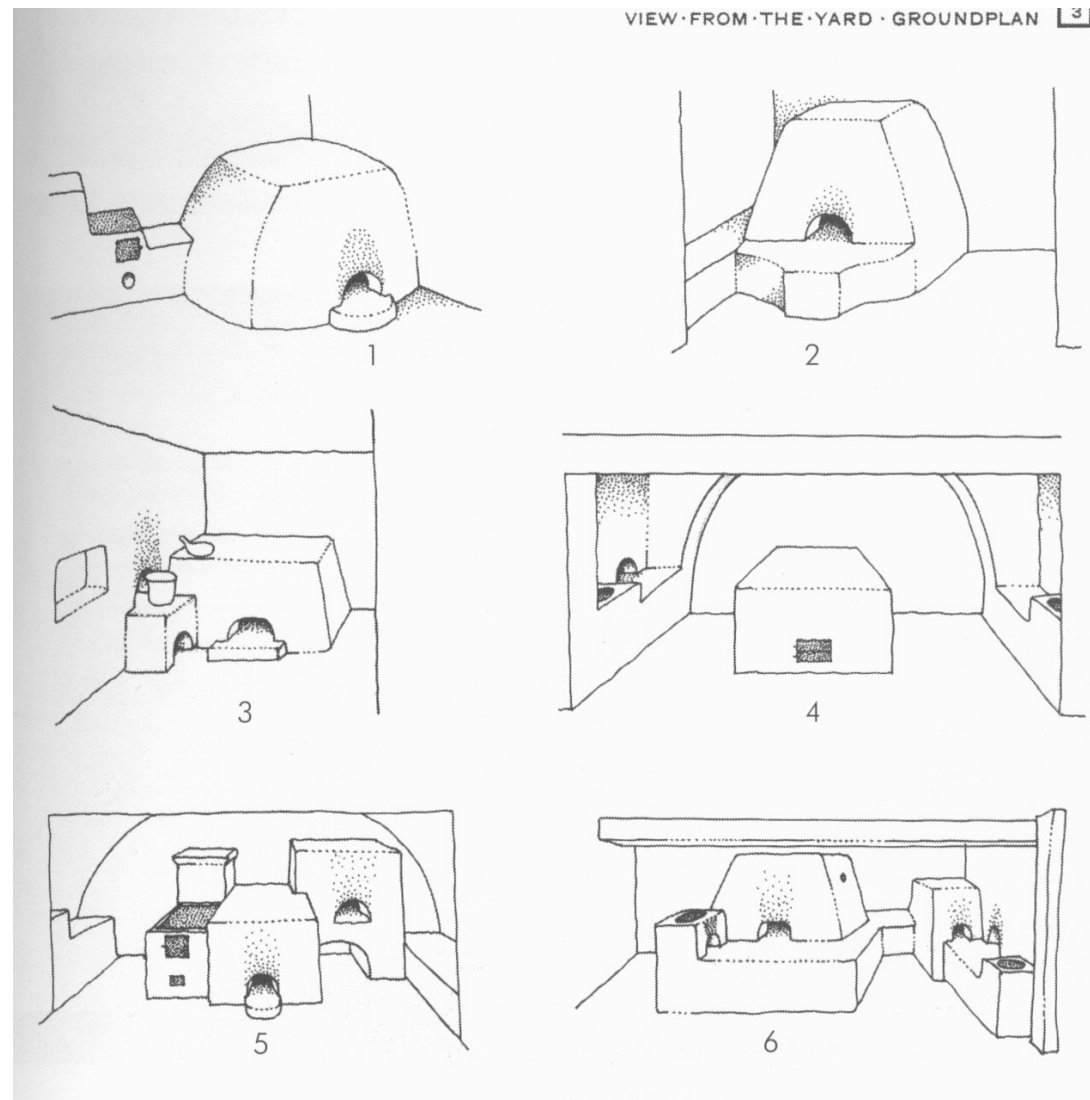
Akali

D

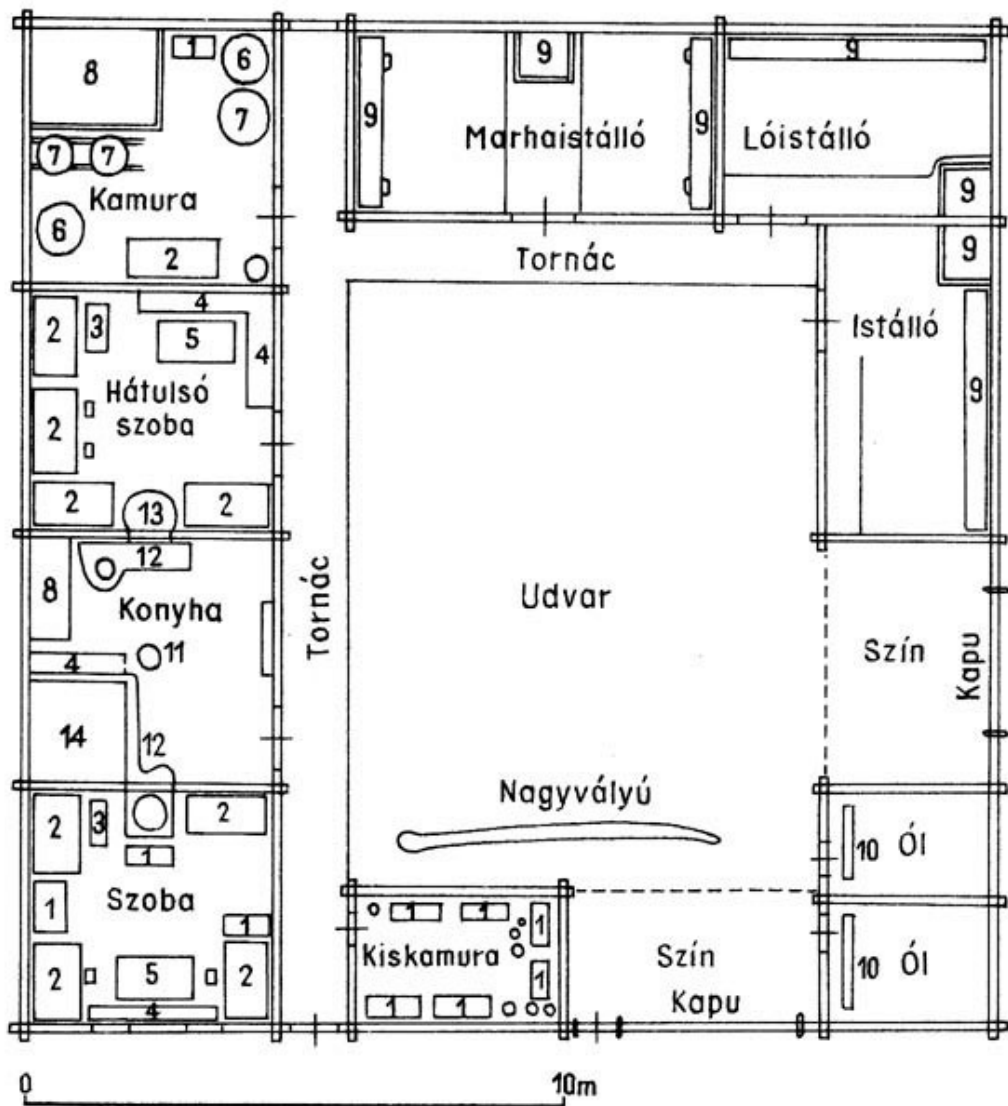

Kádárta

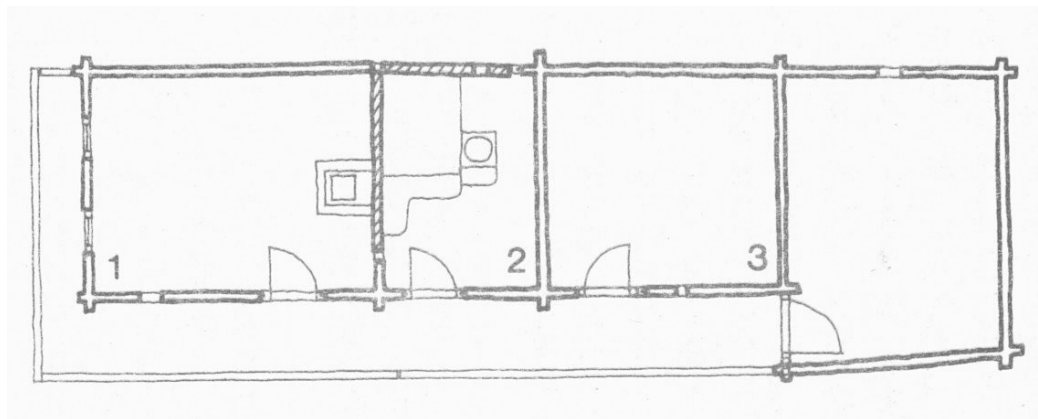
- Vegyesen füstöskonyhás és szabadkéményes megoldások
- Füstös konyha
  - Kemencével a konyha 1/2-1/3-át kitölti
  - Vessző/karóvázaz szögletes kemencék
  - Padkamagasság kb. 70 cm
  -
- Modernizálás
  - Mászókéményes konyha egy zárt tömbben a takaréktűzhely, a katlan és a kenyérsütő kemence

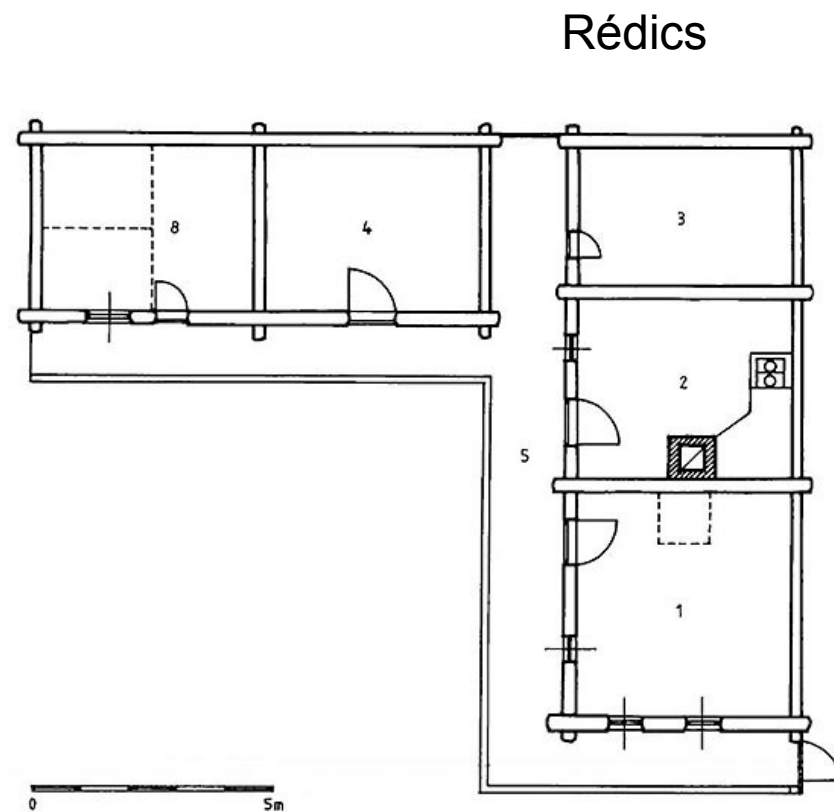
Nyugat-Dunántúl

Göcsej

Baglad

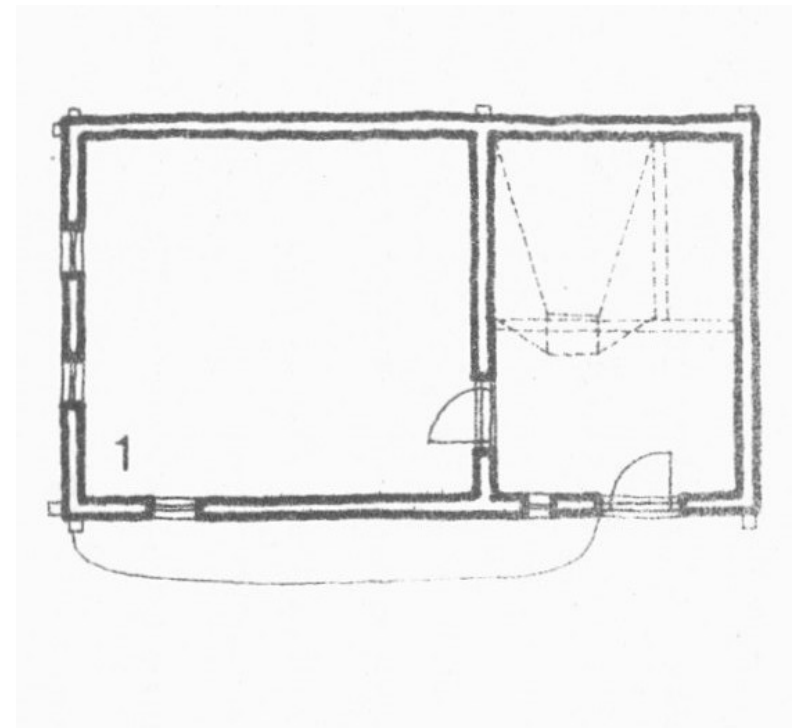

- Füstös konyha
  - Kemencével szemben kétrészes ajtó
  - Elhúzható fatáblás ablakok (tolitu)
- Katlan
- Modernizálás
  - Mászókéményes megoldással
  - Zárt tüzelő+katlan+takaréktűzhely
  - Súblerekkel szabályozva

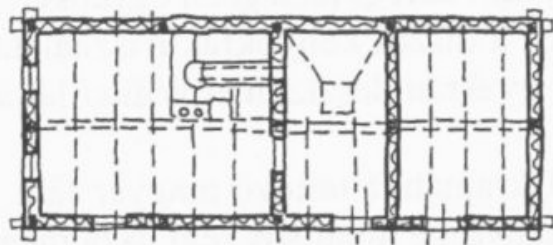
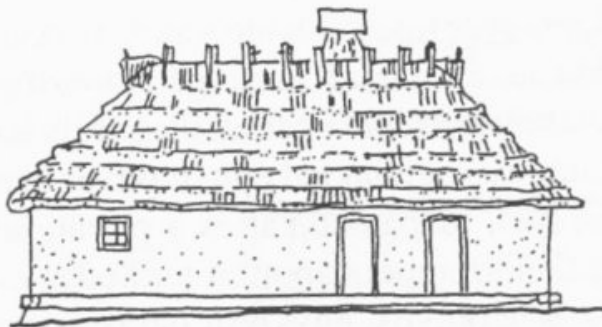

Felföld

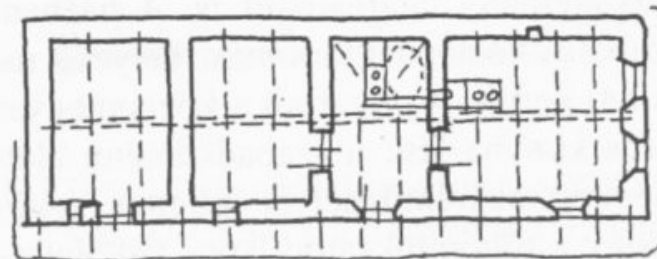
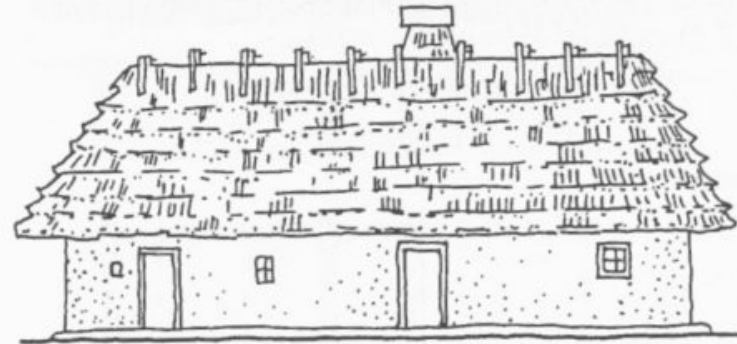
Regéc

Komlóska

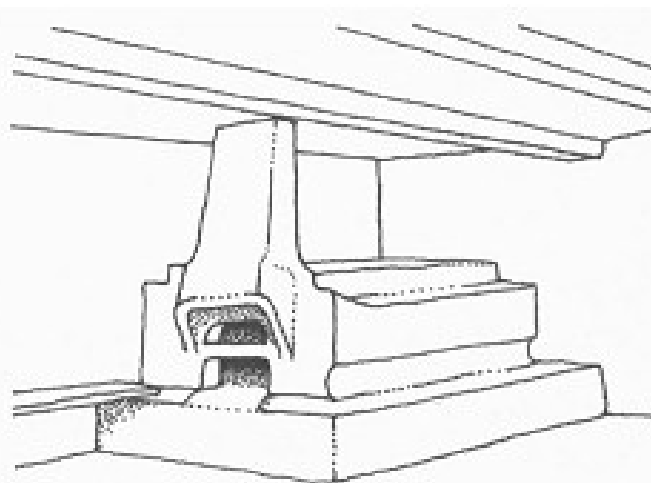
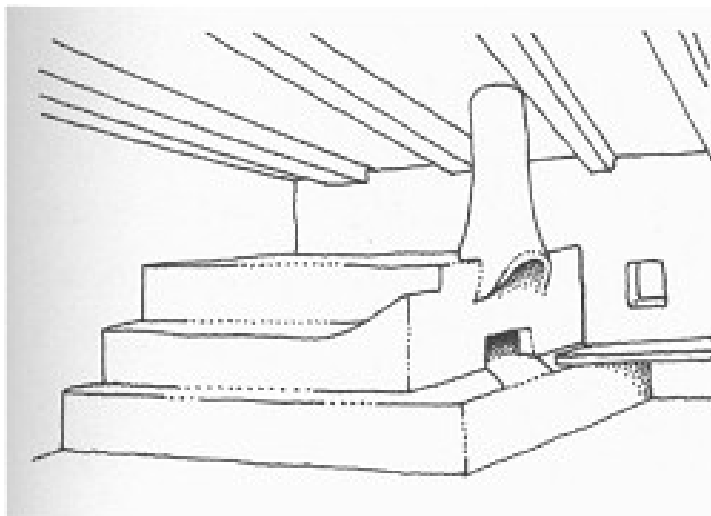
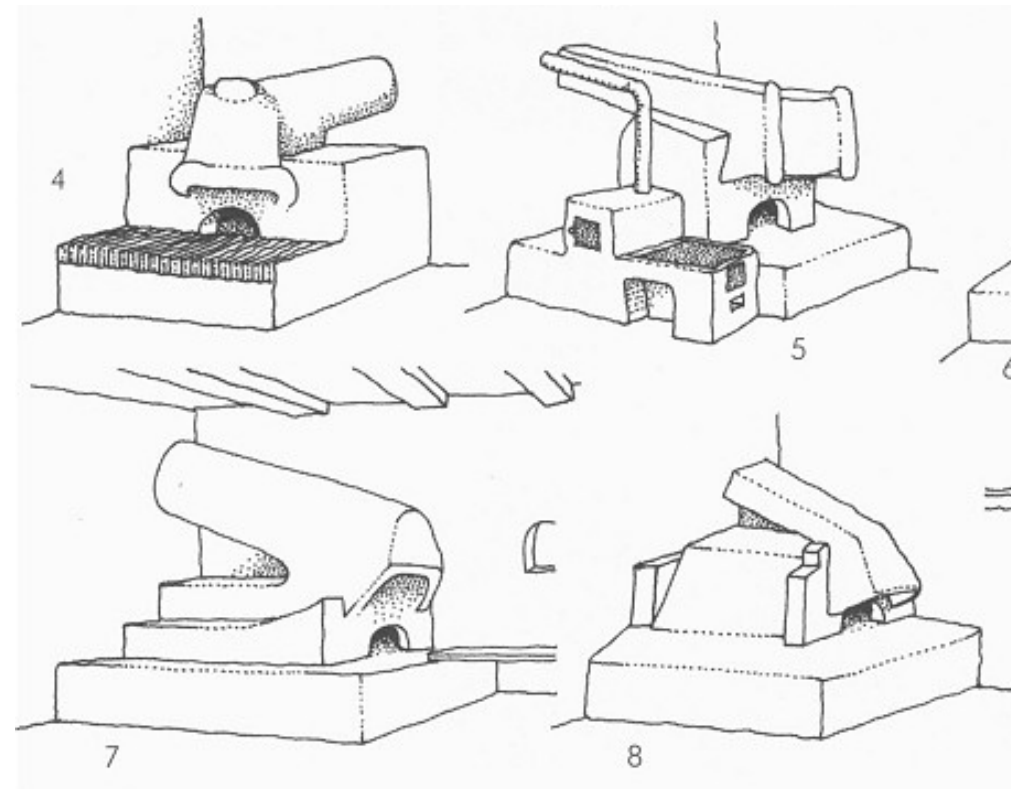

Füzér

B

- Sajótól nyugatra
  - Kályhás-kemencés vidék
    - Kívülfűtős kemence-kályha együttes,
    - Börzsöny keleti részén belülfűtős, függőleges kürtővel
    - mellette takaréktűzhely
- Sajótól keletre
  - Kabolás kemencék
    - Kívülfűtős kemence-kályha együttes,
    - mellette takaréktűzhely

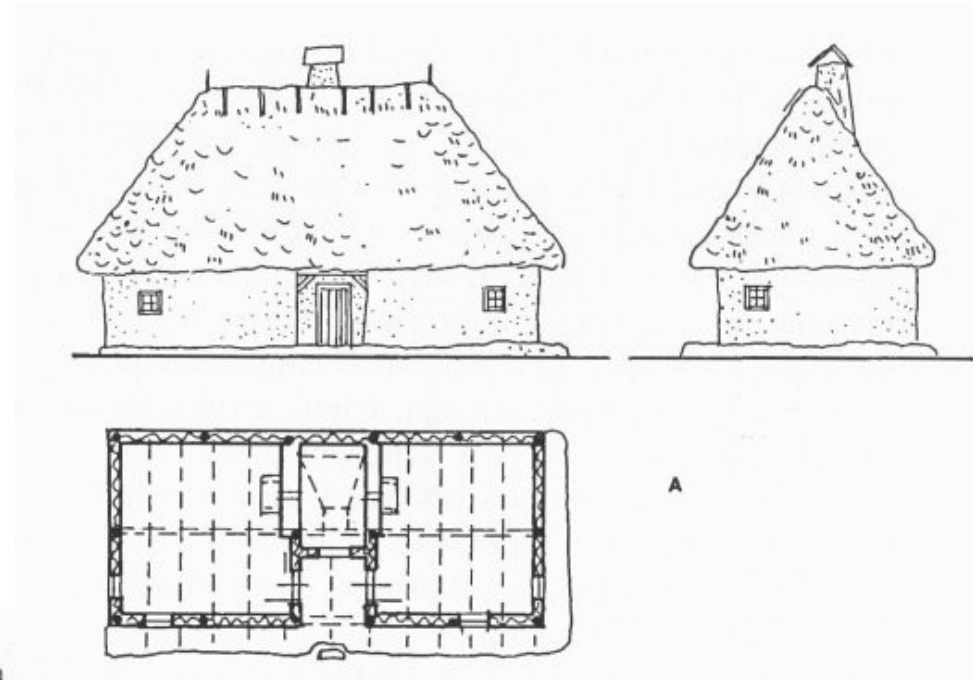

Palóc kürtös kemencék

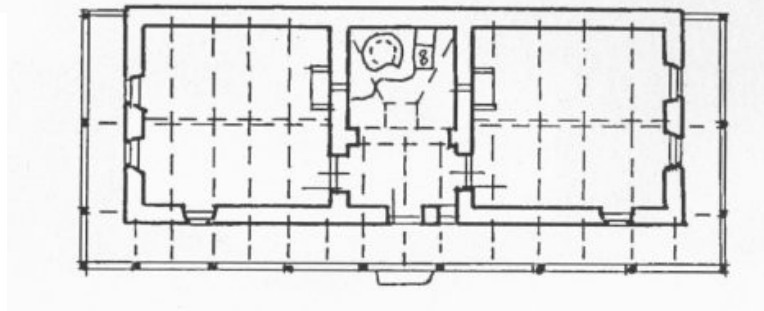
Felső-Tiszavidék és szamosi házterület

Visk

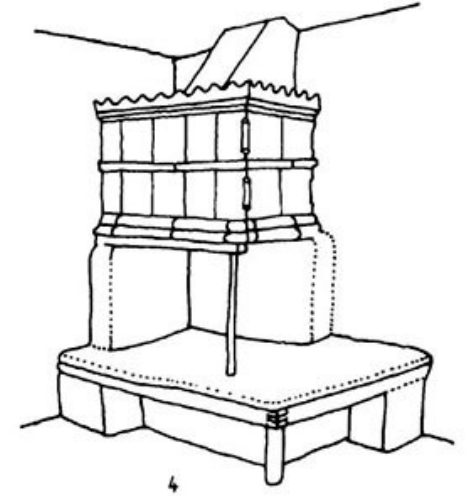
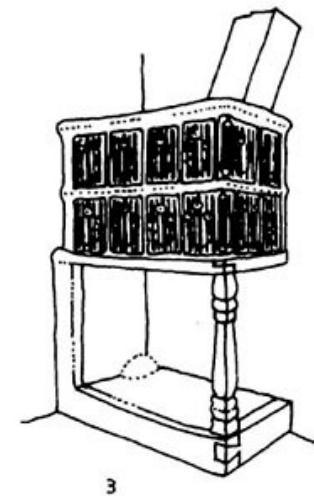
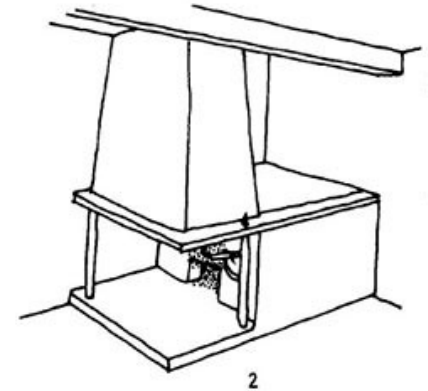
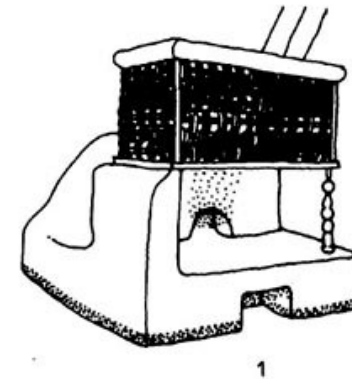
Tarpa

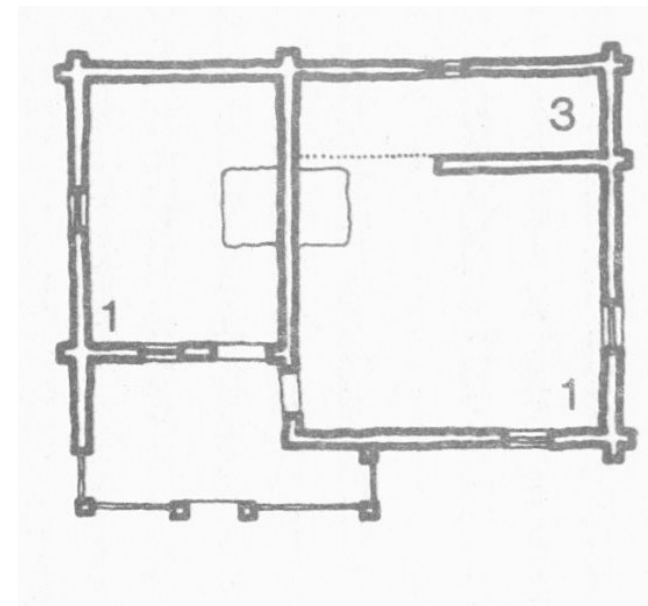
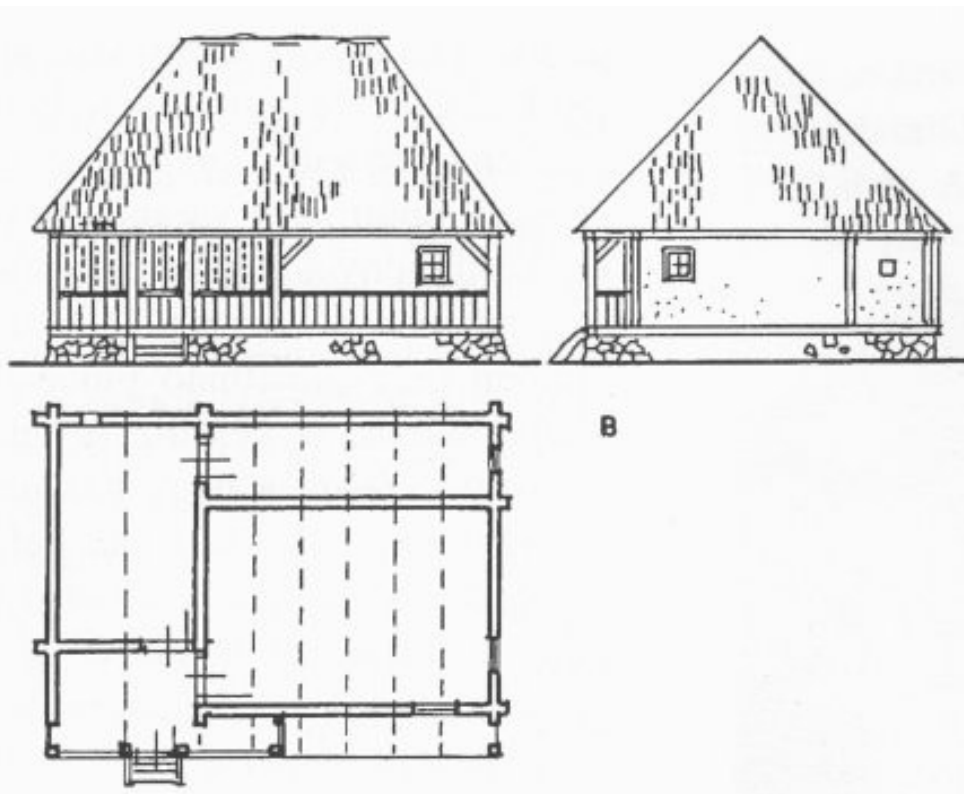
Vámosoroszi

A Kárpát-medence jelentős területe, nagyjából Lubló–Bártfa–Sárospatak–Beregszász, Nagykároly–Arad–Lugos–Karánsebes vonalától keletre – bizonyos kérdőjelekkel és kivételekkel – lényegében a nyílt tüzelő területének tekinthető

- Kályhás-kemencés vidék
  - Korábban a szobák fűtése kandallóval
  - A pitvar hátsó része fölött vályogból falazott szabadkémény
  - A kémény alatti padló magasított
  - Középen csonkakúp sütőkemence, katlannal – de gyakran az udvaron, sütőházban
  - Főzés a kemenceszáj előtt háromlábbon
  - Anyag: vesszővázra tapasztott sár

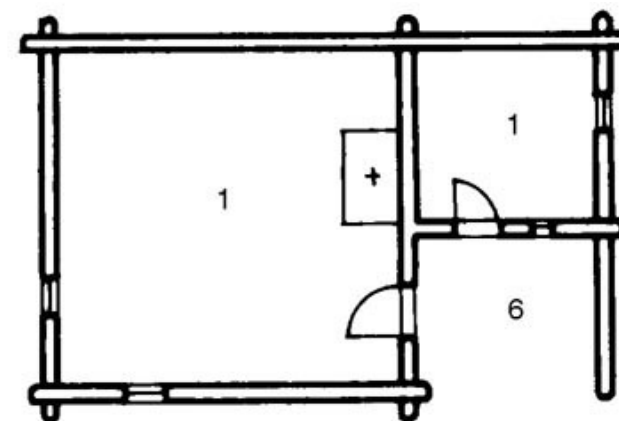
Délkelet-Erdély

Kászonimpér

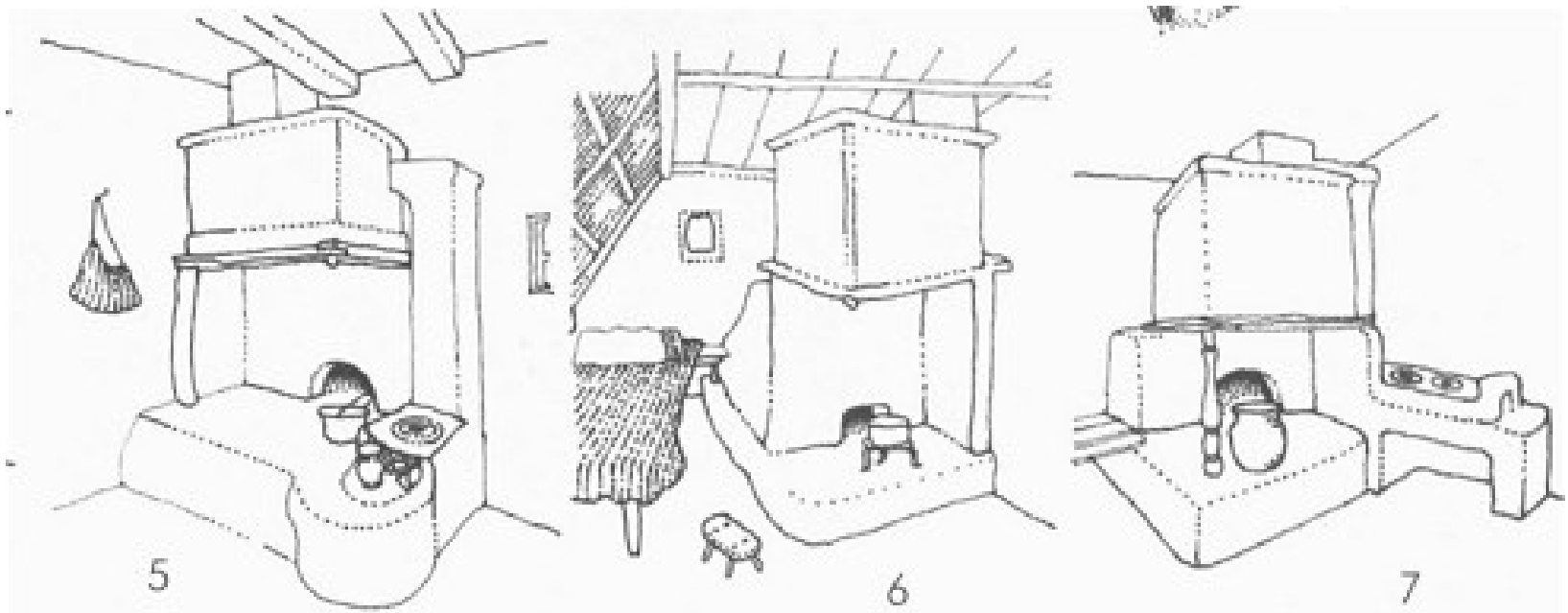
Csíkmenaság

Kászon

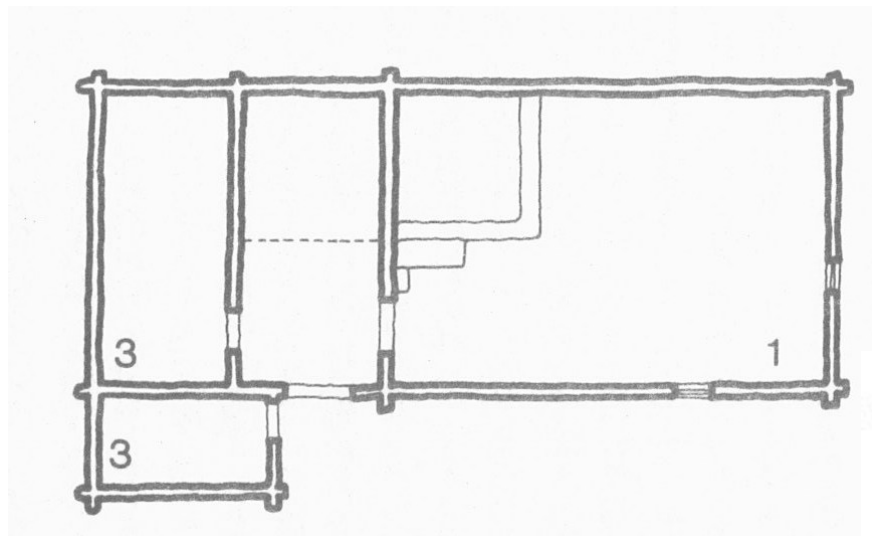

Erdélyben jóformán minden tüzelőnek kemence vagy valamilyen anyagjelző a neve, függetlenül attól, hogy van-e ott zárt tüzelő vagy nincs.

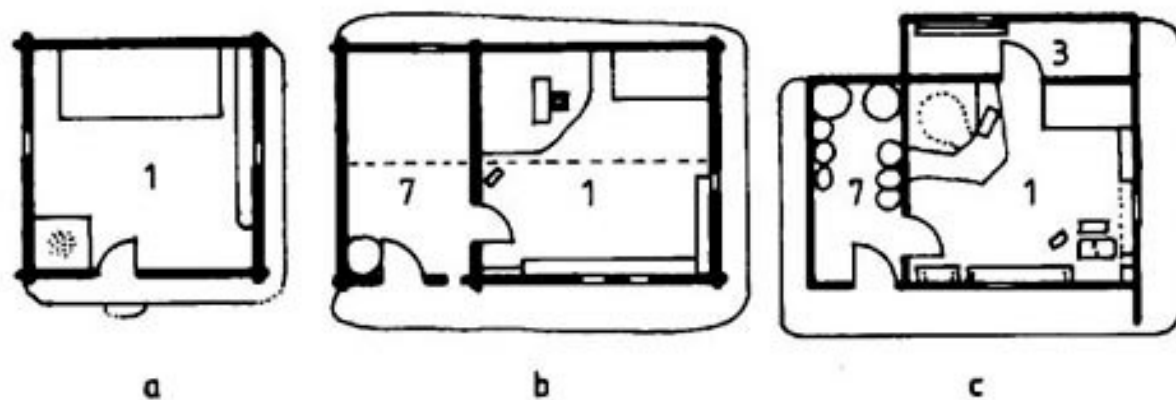
- XIX. sz.
  - Hagyományos erdélyi házban nincs konyha
  - A szobában szikrafogóval ellátott „sátoros” kemence, ami a pitarba is átnyúlik
  - Cserépburkolatú szikrafogó, ferde kürtő a pitarba (födém nélküli, hátul sárpadkával)
  - Vakkémény, vagy szikrafogó a tetőtérben
- Korszerűsítés
  - A XX. sz.-ban, fűthető konyhává alakítják a pitart

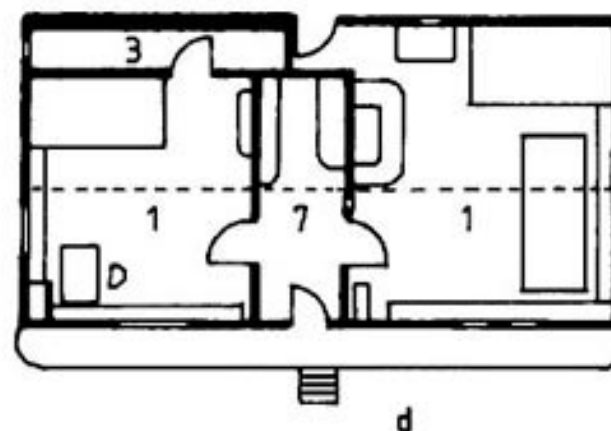
Közép és Nyugat-Erdély

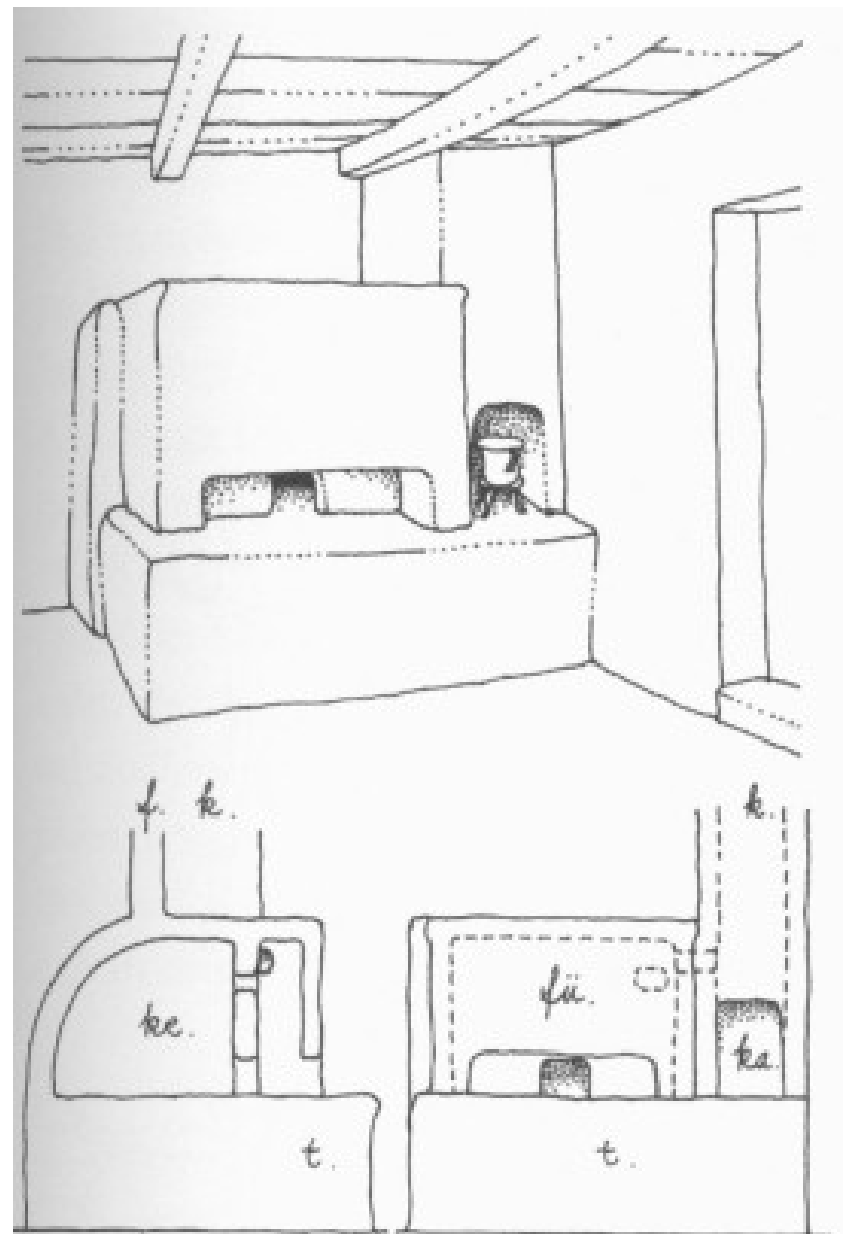

Kalotaszeg

Moldva

Mezőségi tüzelőberendezés a szobában.
 A kemence átnyúlik a pitarba (Ördöngösfűzés)
 f fal, k kémény, ke kemence, fű füstfogó, ka
 kéménvalia. t tűszei

A MAGYAR PARASZTHÁZ FEJLŐDÉSÉNEK VÁZLATA

Balassa M. Iván alapján

